

۱۰۳۰ مؤسسه آینده روشن

سرشناسه: مهدیان فر، رضا، ۱۳۵۲-
عنوان و نام پدیدآور: رویکرد تطبیقی به پایان تاریخ از نگاه قرآن و نظریه‌های معاصر
مشخصات نشر: قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (علیه السلام):
مؤسسه آینده روشن ۱۳۹۴.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۴۴۶-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبای مختصر
یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی:
<http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۳۱-۳۴۳؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت: چاپ دوم: ۱۳۹۴ (فیبا).
شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۳۳۹۰۵

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

رویکرد تطبیقی به پایان تاریخ از نگاه قرآن و نظریه‌های معاصر
مؤلف: رضا مهدیان فر
چاپ دوم: ۱۳۹۴ ش / ۱۴۳۶ ق
ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (علیه السلام) (با همکاری مؤسسه آینده روشن)
● چاپ: زلال کوثر ● قیمت: ۱۶۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۶۰۰ نسخه

بامسئولیت از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

مراکز پخش

قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸، تلفکس: ۳۷۸۳۹۳۰۵/۹ - ۰۲۵
قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ - ۰۲۵. فکس: ۳۲۱۳۳۱۴۶ - ۰۲۵
قم، مجتمع ناشران، طبقه سوم واحد ۳۰۸. تلفن: ۳۷۸۴۲۴۰۲ - ۰۲۵
قم، خیابان صفائیه، کوچه ۲۵، پلاک ۲۷. تلفن: ۳۷۸۴۰۹۰۲ - ۰۲۵

رویکرد تطبیقی به پایان تاریخ از نگاه قرآن و نظریه‌های معاصر

رضا مهدیان‌فر

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعة المصطفیٰ رحمته‌الله العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی رحمته‌الله «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ رحمته‌الله» را تأسیس کرده است.

اثر حاضر با عنوان **رویکرد تطبیقی به پایان تاریخ از نگاه قرآن و نظریه‌های معاصر** حاصل پژوهش فاضل گرامی جناب آقای رضا مهدیان‌فر، کوششی است در به ثمر رساندن گوشه‌ای از این اهداف متعالی. در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ رحمته‌الله

با حمد و سپاس بی‌پایان از خداوند یگانه‌ای که عالم و آدم را به بهترین وجه و بدون هیچ نقص و خللی آفرید تا نشانه‌ای باشد برای یکتائی و بی‌همتایی او، و به انسان، قرآن را فروفرستاد تا به وسیله این کتاب آسمانی راه درست تربیت را به او بیاموزد.

و با درود به روان پاک رسول مکرم اسلام و اهل بیت گرامی اش علیهم‌السلام؛

و با سلام به روح ملکوتی امام عظیم الشان و شهدای راه الله؛

و تقدیر و تشکر از همه اساتیدی که در طول دوران تحصیل از محضرشان فیض برده‌ام، به‌ویژه استاد بزرگوار حجت‌الاسلام والمسلمین اکبر میرسپاه که راهنمایی این رساله را به عهده گرفتند.

و حجت‌الاسلام والمسلمین علی اسلامی که زحمت مشاوره این تحقیق را پذیرفتند، و تذکرات ارزنده آنان در هرچه بهتر شدن این تحقیق بسی مؤثر بوده است.

و خانواده و همسر گرامی‌ام که سختی‌های به پایان رسیدن آن تحقیق را تحمل نمودند.

تقدیم

به وجود قدسی و پرنور حضرت ولی عصر، امام زمان - عجل الله تعالی فرجه الشریف - که آفتاب وجودش روشنایی بخش راه منزل جویان معرفت ناب قرآنی است؛
و به شهیدانی که پرده وهم و خیال دریدند و با پیروی از قرآن و عترت (ثقلین) به وجه نیکوترین یافتند و برای حفظ این راه، سروجان خویش را ارزانی داشتند.
و به آنان که بهترین سرمایه خود را در راه ترویج بهترین کلام (قرآن) صرف نمودند.

فهرست

۱۳	مقدمه
۱۵	کلیات
۱۵	۱. بیان مسئله
۱۸	۲. سؤالات
۱۸	سؤال اصلی
۱۹	سؤالات فرعی
۱۹	سؤالات فرعی تر
۱۹	۳. فرضیه ها
۱۹	فرضیه اصلی
۲۰	فرضیه های فرعی
۲۰	۴. اهداف
۲۱	هدف اصلی
۲۱	اهداف نظری
۲۱	اهداف عملی
۲۲	۵. روش پژوهش
۲۳	۶. مفاهیم کلیدی
۲۷	۷. محدودیت های پژوهش
۲۷	۸. پیشینه پژوهش

۸ ■ رویکرد تطبیقی به پایان تاریخ

۹. اهمیت و ضرورت انجام پژوهش..... ۳۵

بخش یکم: دیدگاه قرآن درباره پایان تاریخ

فصل یکم: آیات پایان تاریخ.....	۴۱
۱. آیه ۱۰۵ سوره انبیاء.....	۴۲
واژگان آیه.....	۴۲
تفسیر آیه.....	۴۹
دیدگاه مفسران شیعه.....	۴۹
انحصار تحقق وعده در عصر ظهور (پایان تاریخ).....	۴۹
دیدگاه مفسران اهل سنت.....	۵۴
تحقق وعده در عصر نزول و امتداد آن.....	۵۵
تحقق وعده در عصر ظهور (پایان تاریخ).....	۵۶
پاسخ به چند پرسش.....	۶۰
یادکرد از تورات و زبور.....	۶۰
انحطاط مسلمین و پیشرفت غرب.....	۶۱
نتیجه گیری.....	۶۳
یادآوری.....	۶۴
۲. آیه ۵۵ سوره نور.....	۶۴
واژگان آیه.....	۶۵
تفسیر آیه.....	۷۱
دیدگاه مفسران شیعه.....	۷۱
انحصار تحقق وعده به عصر ظهور.....	۷۲
تحقق وعده با مصادیق متعدد.....	۷۶
دیدگاه مفسران اهل سنت.....	۷۷
نتیجه گیری.....	۸۱
۳. آیه ۵ سوره قصص.....	۸۲
واژگان آیه.....	۸۳

فهرست ■ ۹

تفسیر آیه.....	۸۸
دیدگاه مفسران شیعه.....	۸۹
دیدگاه مفسران اهل سنت.....	۹۵
نتیجه گیری.....	۹۶
۴. آیه ۳۲ - ۳۳ سوره توبه.....	۹۸
واژگان آیه.....	۹۹
تفسیر آیه.....	۱۰۱
اظهار دین حق.....	۱۰۳
اظهار به معنای اطلاع.....	۱۰۴
اظهار به معنای سیطره.....	۱۰۵
سیطره تکوینی یا تشریحی.....	۱۱۲
فرجام ادیان.....	۱۱۵
جمع بندی مطالب.....	۱۲۱
نتیجه گیری.....	۱۲۲
فصل دوم: جامعه موعود صالحان.....	۱۲۷
ویژگی های جامعه موعود صالحان.....	۱۳۰
۱. حاکمیت دینی.....	۱۳۱
۲. توحید و یکتا پرستی در جامعه.....	۱۳۴
۳. جامعه ای ویژه، امن و عاری از کفر و نفاق.....	۱۳۷
۴. برآوردن همه نیازهای انسان.....	۱۳۹
۵. شایستگی زمامداران.....	۱۴۱
فصل سوم: جامعه صالحان در گستره تاریخ.....	۱۴۳
۱. دوره تاریخی جامعه موعود صالحان.....	۱۴۳
۲. عصر ظهور وعده الهی از دیدگاه مفسران اهل سنت.....	۱۵۲
از حکومت نبوی تا حکومت علوی.....	۱۵۳
تمسک به روایات و نقد و بررسی آن.....	۱۵۳
۳. روایات خلافت.....	۱۶۰

۱۰ ■ رویکرد تطبیقی به پایان تاریخ

۱۶۱	نقد روایت
۱۶۲	کوشش اهل سنت در رفع تعارض روایات خلافت
۱۶۴	دیدگاه ابن کثیر
۱۶۸	نقد دیدگاه ابن کثیر
۱۷۱	۲. حدیث عدی بن حاتم
۱۷۳	برداشت نادرست از آیه قرآن
۱۷۴	۵. نقد کلی دیدگاه‌های اهل سنت
۱۸۸	۶. پیشینه حکومت صالحان
۱۹۱	حکومت بنی اسرائیل
۱۹۶	حکومت داود <small>علیه السلام</small>
۲۰۶	حکومت سلیمان <small>علیه السلام</small>
۲۱۱	ویژگی‌های حکومت سلیمان
۲۱۳	حکومت‌های فراگیر در روایات اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۱۵	فصل چهارم: گستره جغرافیایی حکومت صالحان
۲۱۷	نتیجه‌گیری

بخش دوم: نقد نظریه‌های معاصر غربی از نگاه قرآن

۲۲۱	فصل یکم: نقد نظریه‌های معاصر غربی با نگاه به آیات قرآن
۲۲۱	مقدمه
۲۲۲	۱. فرضیه پایان تاریخ
۲۲۶	پایان تاریخ و آخرین انسان
۲۳۷	نقد فرضیه پایان تاریخ
۲۳۷	نقد نظری
۲۳۸	نقد ادله فوکویاما
۲۴۷	نقد تجربی
۲۵۰	۲. نظریه برخورد تمدن‌ها
۲۵۳	نقد نظریه برخورد تمدن‌ها

فهرست ■ ۱۱

۲۵۴	ابهام در مفهوم تمدن.....
۲۵۶	مبنای غیرعلمی.....
۲۵۷	توهم یکپارچه‌انگاری غرب.....
۲۵۹	گفت‌وگوی تمدن‌ها یا برخورد تمدن‌ها.....
۲۶۵	۳. موج سوم.....
۲۶۹	نتایج دیدگاه تافلر «موج سوم».....
۲۷۰	نقد نظریه تافلر «موج سوم».....
۲۷۰	رابطه دانش و قدرت.....
۲۷۴	سوگیری سیاسی.....
۲۷۹	۴. دهکده جهانی.....
۲۸۰	عصرارتباط شفاهی و زندگی دودمانی و قبیله‌ای (شفاهی).....
۲۸۰	عصرارتباطات کتبی و چاپی و جامعه‌گرا.....
۲۸۱	عصرارتباط الکترونیک و «دهکده جهانی».....
۲۸۴	نقد فرضیه «دهکده جهانی».....
۲۸۵	توهم سیطره غرب بر دهکده جهانی.....
۲۸۹	نقد کلی نظریه‌های معاصر.....
۲۹۰	جهانی شدن یا جهانی سازی.....
۲۹۱	جهانی بودن و جهانی شدن اسلام.....
۲۹۳	وجوه تفاوت و تمایز جهانی بودن اسلام و جهانی شدن کنونی.....
۲۹۵	بی‌ثباتی در نظریه‌های معاصر.....
۲۹۸	پیش‌بینی آینده.....
۳۰۰	نتیجه‌گیری.....
۳۰۳	فصل دوم: حکومت در پایان تاریخ.....
۳۰۳	مقدمه.....
۳۰۴	۱. مبانی حکومت.....
۳۰۶	۲. اهداف حکومت.....
۳۰۸	۳. شکل حکومت.....
۳۱۱	۴. زمامداران حکومت.....

۳۱۳	۵. برنامه‌های حکومت.....
۳۱۷	فصل سوم: نشانه‌ها و رخداد‌های پایان تاریخ.....
۳۱۷	مقدمه.....
۳۱۸	۱. بحران معنویت.....
۳۱۸	۲. وقوع اختلاف‌ها و درگیری‌های بسیار.....
۳۱۹	۳. ظهور منجی بزرگ بشر.....
۳۱۹	۴. خروج سفیانی.....
۳۲۰	۵. ندای آسمانی.....
۳۲۰	۶. نزول عیسی <small>علیه السلام</small>
۳۲۱	۷. رجعت.....
۳۲۱	۸. صلح و آرامش پایدار در سرتاسر جهان.....
۳۲۳	خلاصه تحقیق و استنتاج کلی.....
۳۲۸	فرجام فناوری‌های روز.....
۳۲۸	شایعه پایان جهان.....
۳۲۹	چند پیشنهاد.....
۳۲۹	پیشنهاد‌های نظری.....
۳۳۰	الف) پایان تاریخ از نگاه روایات معصومین <small>علیهم السلام</small>
۳۳۰	ب) رخداد‌های پایان تاریخ و تحلیل آن‌ها.....
۳۳۱	پیشنهاد‌های کاربردی.....
۳۳۱	الف) آشنایی مریبان تربیتی با دیدگاه‌های قرآن.....
۳۳۱	ب) فیلم‌نامه‌نویسی براساس دیدگاه‌های قرآن.....
۳۳۲	ج) داستان‌نویسی با بهره‌گیری از دیدگاه‌های قرآن.....
۳۳۳	د) ترجمه تحقیقاتی از این دست به زبان‌های زنده دنیا.....
۳۳۳	کاستی‌های پژوهش.....
۳۳۵	فهرست منابع.....
۳۴۶	مقالات.....
۳۴۷	سایت‌ها.....

مقدمه

پایان تاریخ و فرجام سرنوشت بشر از موضوعاتی بوده که همواره ذهن بشر به ویژه اندیشمندان و دانشمندان را به خود مشغول کرده است. ادیان آسمانی به ویژه دین مقدس اسلام پاسخی کامل و جامع به این پرسش ناگزیر بشر داده‌اند. قرآن کریم به عنوان کامل‌ترین و جامع‌ترین برنامه پاسخ‌گویی به نیازهای بشر در شماری از آیات به این موضوع اساسی اشاره نموده و آینده‌ای سراسرنور و امید را بشارت داده است.

در این پژوهش پس از بیان کلیات، در بخش اول، پایان تاریخ از نگاه قرآن با استناد به آرای مفسران عامه و امامیه بررسی شده است. در این بخش افزون بر بیان دیدگاه امامیه به نقد دیدگاه مفسران عامه پرداخته شده است. در بخش دوم رساله رویکردی تطبیقی به موضوع «پایان تاریخ» از نگاه قرآن و نظریه‌های معاصر داشته‌ایم. در این بخش چهار نظریه مطرح در جهان غرب بررسی و به بوجه نقد سپرده شده است.

در پایان خلاصه‌ای از تحقیق و نتیجه آن آورده شده و پیشنهاداتی برای پژوهش‌های بعدی ارائه شده است. بشارت قرآن به جامعه ویژه صالحان در پایان تاریخ و بطلان سیطره لیبرال دموکراسی و شایعه پایان جهان از نتایج تحقیق است.

